

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 8'2020

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2020.8>

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 15 від 20 серпня

2020 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 28.08.2020

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2020
© "Економіка. Фінанси. Право",
2020

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 8'2020

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2020.8>

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on July 11, 2016 № 820 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analytik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 15 dated August 20, 2020). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 28.08.2020

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,

Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analytik", 2020
© "Economics. Finances. Law",
2020

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вережубова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Ніжинський агротехнічний інститут Національного університету біоресурсів і природокористування

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Евангелос Сіскос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка», Академік Академії економічних наук України

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижевська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгимбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПРАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editor-in-chief

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Boiko Anton Oleksandrovysh, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Verezubova Tatyana Anatolevna, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Nizhyn Agrotechnical Institute of National University of Bioresources and Nature Management

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, Chief Scientist of the Scientific Laboratory for Criminal Police of the Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Kryshchopa Iryna Ihorivna, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Pollakova Yevheniia Serhiivna, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasilenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine

Trynchuk Viktor Viktorovych, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Chyzhevska Liudmyla Vitaliivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Balгимбекова Gulnara, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Vasylynchuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovysh, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Musin Kuat Saniiyazdanovych, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Yaroyvi Anatolii Oleksandrovysh, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

<i>Г.А. ДОРОШУК.</i> Методологічні основи оцінювання організаційного розвитку за критерієм росту інтелектуального капіталу	5
<i>Н.І. КАРПИШИН, І.П. СИДОР.</i> Фінансування медичних послуг: досвід зарубіжних країн і України	9
<i>Г.Л. ЧМІЛЬ.</i> Стратегічний аналіз діяльності підприємства індустрії гостинності: виклики Covid-19	14
<i>О.В. АРТЮХ-ПАСІЮТА, А.П. КРАВЧЕНКО, С.П. ТОВСТА.</i> Судово-економічна експертиза в Україні: теоретико-методичний аспект	18
Оновлена інструкція про порядок нарахування і сплати ЄСВ: юридичний аналіз	24
Зміни до положення про реєстрацію платників ПДВ: юридичний аналіз	26

CONTENTS

<i>H.A. DOROSHUK.</i> Methodological basic of assessment of organizational development by the intellectual capital growth criterion	5
<i>N.I. KARPUSHYN, I.P. SYDOR.</i> Financing of medical services: experience of foreign countries and Ukraine ...	9
<i>H.L. CHMIL.</i> Strategic analysis of the hospitality industry: challenges Covid-19	14
<i>O.V. ARTIUKH-PASIUTA, A.P. KRAVCHENKO, S.P. TOVSTA.</i> Court and economic examination: theoretical-methodical aspect	18
Updated instruction on the procedure for accrual and payment of Single Social Payment: legal analysis	24
Changes to the regulations on registration of Value-Added Tax payers: legal analysis	26

ДОРОШУК

Ганна Анатоліївна
doroshuk.anna@gmail.com

УДК 658.15:330.45

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЗА КРИТЕРІЄМ РОСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
КАПІТАЛУMETHODOLOGICAL BASIC OF ASSESSMENT OF ORGANIZATIONAL
DEVELOPMENT BY THE INTELLECTUAL CAPITAL GROWTH
CRITERIONк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.8.1>**DOROSHUK Hanna Anatoliivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University

У статті обґрунтовано приріст інтелектуального капіталу як критерій організаційного розвитку. Запропоновано класифікацію видів інтелектуального капіталу. Доповнено критерії організаційного розвитку за стадіями життєвого циклу з виділенням кількісних, якісних критеріїв та видів капіталу. Систематизовано та доповнено методичний інструментарій оцінки інтелектуального капіталу з використанням результатного підходу та запропоновано у структурному підході виділяти методи оцінки за трьома рівнями: рівнем організації; рівнем індивіду; рівнем об'єкта інтелектуальної власності. Наведено приклади оцінки ефективності впровадження штучного інтелекту як складової інтелектуального капіталу.

* * *

В статье обоснован прирост интеллектуального капитала как критерий организационного развития. Предложена классификация видов интеллектуального капитала. Дополнены критерии организационного развития по стадиям жизненного цикла с выделением количественных, качественных критериев и видов капитала. Систематизирован и дополнен методический инструментарий оценки интеллектуального капитала с использованием результативного подхода и предложено в структурном подходе выделять методы оценки по трем уровням: уровню организации; уровню индивида; уровню объекта интеллектуальной собственности. Приведены примеры оценки эффективности внедрения искусственного интеллекта как составляющей интеллектуального капитала.

* * *

Introduction. In modern conditions of formation of a new type of organizations - intellectual organizations, organizational knowledge becomes an important criterion of the level of organizational development.

The purpose of the paper is to substantiate of intellectual capital growth as a criterion of organizational development and supplement methodological tools for intellectual capital assessment.

Results. In the paper the increase of intellectual capital as a criterion of organizational development is substantiated. The classification of intellectual capital types of is offered. The criteria of organizational development by stages of the life cycle are supplemented with the allocation of quantitative, qualitative criteria and types of capital. The methodological tools of intellectual capital assessment with the use of the effective approach are systematized and supplemented and it is offered to allocate assessment methods on three levels in the structural approach: the level of the organization (allows to estimate the general level of organizational development); level of the individual (allows to assess the contribution of each individual as a carrier of intellectual capital); the level of intellectual property (allows to assess the contribution of each element in the overall level of organizational development); for each of the levels the subject of assessment types of methods; methods and results indicators are described. Examples of evaluation of the effectiveness of the introduction of artificial intelligence as a component of intellectual capital are given.

Conclusion. The study of methodological principles of assessing organizational development suggests that in an unstable environment, an increasing role in the development of knowledge of the organization, which can be assessed through the growth of intellectual capital. To assess organizational development, quantitative and qualitative criteria for determining each stage of development with the separation of the criterion of type capital growth are proposed. The combination effective and structural approaches to assessing of intellectual capital has a significant impact on the methodology of organizational development management by stages and requires careful study and supplementation of methods of organizational development management.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; види інтелектуального капіталу; організаційний розвиток; критерії організаційного розвитку; штучний інтелект

Ключевые слова: интеллектуальный капитал; виды интеллектуального капитала; организационное развитие; критерии организационного развития; искусственный интеллект

Keywords: intellectual capital; types of intellectual capital; organizational development; criteria of organizational development; artificial intelligence

ВСТУП

Четверта промислова революція та умови VUCA: нестабільність, невизначеність, складність та неоднозначність, потребують якісно нового підходу до формування та функціонування організацій, зміню-

ючи критерії та ресурсну базу їх розвитку, що зі свого боку потребує нових підходів до оцінювання організаційного розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою ро-

боти є наукові роботи, матеріали спеціалізованих та профільних журналів, а також різні Інтернет-джерела. У дослідженні використовувалися методи узагальнення, аналізу та системного підходу.

МЕТА статті – обґрунтування приросту інтелектуального капіталу як критерію організаційного розвитку та доповнення методичного інструментарію оцінки інтелектуального капіталу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Початкові концепції організаційного розвитку визначають два основних критерії результативності «виживання» організації або «зростання її ефективності» [1, 2]. Але сучасні умови існування організації змінюють основи її функціонування і потребують нових підходів до визначення критерію організаційного розвитку, яким на тлі формування інтелектуальних організацій стає інтелектуальний капітал.

Не зважаючи на чисельні дослідження інтелектуального капіталу, досі не існує його однозначного визначення. Але можна виділити два підходи, що дозволяють визначити сутність інтелектуального капіталу: *структурний*, що базується на розгляді окремих елементів інтелектуального капіталу; *результативний*, що базується на розгляді інтелектуального капіталу як здатності до розвитку організації.

Поєднання цих двох підходів дозволяє уточнити визначення інтелектуального капіталу та дає такі переваги: результативний підхід дозволяє досягати цілей розвитку, а структурний підхід використовується з позиції аналізу складових інтелектуального капіталу та вибору інструментів управління нарощуванням інтелектуального капіталу через його складові.

Таким чином, *інтелектуальний капітал* організації може бути визначений як сукупність знань, навичок, вмінь всіх співробітників організації, які представлені інтелектуальними ресурсами, та можуть накопичуватись, використовуватись у виробництві або наданні послуг та генерувати дохід протягом тривалого часу задля забезпечення конкурентних переваг та підвищення вартості організації.

Кожна організація володіє фізичним, фінансовим та інтелектуальним капіталом, який традиційно поділяють за структурою на *організаційний* (внутрішня структура капіталу), *ринковий* (зовнішня структура капіталу) та *людський* (індивідуальні компетенції) [3]. Також можна виділити *партнерський (підприємницький) капітал*, *ідеологічний капітал*, який пов'язаний зі змістом діяльності організації, її місією та візією. Вивчення зовнішньої структури інтелектуального капіталу дозволяє, окрім ринкового капіталу, відокремити *соціальний капітал*, який базується на концепції корпоративної соціальної відповідальності, та доповнити його *екологічним капіталом*, який забезпечує ведення економічної діяльності без нанесення збитків природі.

Найбільш повною моделлю, яка описує життєвий цикл організації, є модель І. Адізеса. Детальний розгляд цієї моделі дає змогу з'ясувати, що організація досягає піку свого розвитку на стадії «розквіту», після якої починається занепад. Тобто у полі організаційного розвитку лежать такі стадії, як «зародження», «дитинство», «давай-давай», «юність», «роз-

квіт». Перші дві з них більше пов'язані зі становленням та виживанням організації, а питання подальшого розвитку стає перед власниками та управліннями на стадіях «давай-давай», «юність», «розквіт». На стадії «стабільність» організація досягає піку свого розвитку та робить спроби як можна довше залишитися на цій стадії. За «стабільністю» йдуть стадії спаду, для яких більш доцільними є антикризові механізми подолання негативних тенденцій функціонування організації. Класифікацію критеріїв організаційного розвитку до стадії «стабільність» доповнено кількісними та якісними критеріями та приростом видів капіталу організації, в т.ч. інтелектуального (табл. 1).

Не зважаючи на чисельні наукові праці, які висвітлюють питання оцінки інтелектуального капіталу, через складність та неоднозначність об'єкта оцінки досить залишаються дискусійними та потребують формування систематизації підходів до оцінювання.

За результативним підходом найбільш розповсюдженими у світовій практиці є інтегральний показник інтелектуального капіталу, коефіцієнт Тобіна, вітчизняна практика використовує гудвіл, але лише в умовах зміни власника (купівлі-продажу або приватизації).

Інтегральний показник інтелектуального капіталу підприємства – різниця між загальною сукупною вартістю акцій за ринковою BA_{pc} та балансовою ціною BA_{oc} .

$$I_{ик} = BA_{pc} - BA_{oc} \quad (1)$$

Коефіцієнт Тобіна – відношення ринкової вартості об'єкта до вартості його заміни.

$$q = \frac{P}{C}, \quad (2)$$

де P – ринкова капіталізація (ринкова вартість активів);

C – відновна вартість активів компанії, що дорівнює сумі витрат, необхідних для придбання всіх активів фірми за поточними цінами.

Гудвіл – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, нових технологій тощо.

Ці та інші показники дають змогу оцінити загальний рівень організаційного розвитку без виділення вкладу тієї чи іншої складової інтелектуального капіталу в розвиток.

Усунення цього недоліку можливо за рахунок використання структурного підходу до оцінки інтелектуального капіталу, що дасть змогу виявити вклад кожного з них в організаційний розвиток та обрати найбільш результативні інструменти управління організаційним розвитком.

З цього приводу доцільно виділити ще два рівні оцінки інтелектуального капіталу (табл. 2):

– за *рівнем індивіду*, що дає змогу оцінити вклад кожного та здійснювати вплив на співробітників як носіїв інтелектуального капіталу організації;

Таблиця 1

Критерії визначення організаційного розвитку за стадіями життєвого циклу

[розроблено авторкою на основі [4-7]]

Стадія життєвого циклу	РАЕІ-код лідерства за І. Адізесом	Інструменти стратегічного управління результативністю за стадіями за системою збалансованих показників	Критерії ефективності організаційного розвитку		
			Якісні критерії	Кількісні критерії	Приріст віддачі капіталу
Стабільність	РАЕІ	«Маркетинг», «Бізнес-процеси», «Персонал»	Лідерство на ринку (максимальне зростання рейтингу) Саморозвиток та навчання	Приріст вартості та віддачі інтелектуального капіталу	Приріст інтелектуального капіталу та його віддачі
Розквіт	РАЕІ	«Маркетинг», «Бізнес-процеси», «Фінанси»	Впровадження сучасних технологій	Ефективність	
Юність	РАЕІ	«Бізнес-процеси» та «Фінанси»	Зміна установок організаційної культури Зростання управлінських компетенцій	Продуктивність	Приріст організаційного капіталу та його віддачі
Давай-давай	РАЕІ	«Маркетинг», «Фінанси»	Зростання масштабів діяльності	Прибуток, обсяги продажу, продуктивність	
Дитинство	РАЕІ	«Маркетинг»	Зростання масштабів діяльності	Обсяги продажу	
Зародження	РАЕІ	«Фінанси»	Вживання	Прибуток	Приріст фінансового, основного, оборотного, людського капіталу та його віддачі

Таблиця 2

Методичний інструментарій оцінювання інтелектуального капіталу за рівнями та методами оцінки

[доповнено та систематизовано авторкою]

Рівень оцінки	Предмет (елемент) оцінки	Види методів оцінки	Методики	Результуючий показник(и) ефективності
Рівень організації	Бізнес-процеси, пов'язані з використанням інтелектуальних ресурсів	Якісні	Метод збалансованих показників Навігатор Scandia Монітор нематеріальних активів Свейбі «Measures that Matter», методика консалтингової фірми Ernst & Young «Value Chain Scoreboard», модель Б. Лева	Сукупність кваліметричних характеристик вимірювання бізнес-процесів
		Кількісний (ринковий)	Метод ринкової капіталізації	Коефіцієнт Тобіна
	Вартість бізнесу	Кількісний (дохідний)	Інтегральний показник інтелектуального капіталу Методика UNIDO оцінки ефективності інвестицій в нематеріальні активи	Показники ефективності інвестицій (NPV, PI, PP, IRR)
Рівень індивіду	Компетенції індивіда	Якісні	Експертна оцінка	Бальні та рейтингові показники
Рівень елементу інтелектуального капіталу	Об'єкти інтелектуальної власності	Кількісні (дохідні)	Метод доданої економічної вартості	Додана економічна вартість (EVA)
			Метод розрахункової вартості нематеріальних активів	Вартості нематеріальних активів (CIV)
			Метод інтелектуального коефіцієнту у доданій вартості	Інтелектуальний коефіцієнт у доданій вартості (VAIC)
			Метод доходу на капітал знань	Дохід на капітал знань (KCE)
		Кількісні (витратні)	Метод прямого рахунку	Сума фактичних витрат на створення інтелектуального активу
Інші	Індексний метод Метод реальних опціонів	Змішана оцінка		

– за рівнем структурних елементів інтелектуального капіталу, що дає змогу вибору найбільш інвестиційного привабливих елементів інтелектуального капіталу.

Питання оцінки інтелектуального капіталу залишаються дискусійними та не завжди до кінця визначеними і через те, що використовують різні види методів оцінки (кількісних, якісних, інших), які вимагають різних рівнів доступу до вихідної інформації при оцінці.

Так наприклад, під час оцінювання ефективності впровадження та впливу штучного інтелекту на розвиток організації можливо використовувати кількісні (доходні) методи оцінки (метод доданої економічної вартості; метод розрахункової вартості нематеріальних активів; метод інтелектуального коефіцієнту у доданій вартості; метод доходу на капітал знань); оцінку ефективності за видами (економічна; науково-технічна; соціальна; маркетингова; ресурсна; фінансова; екологічна; регіональна; етнічно-культурна); карту ризиків.

ВИСНОВКИ

Дослідження методологічних засад оцінювання організаційного розвитку дозволяє стверджувати, що організаційний розвиток відбувається за стадіями, частина яких забезпечує зростання до точки розквіту і саме ці стадії і є предметом вивчення управління організаційним розвитком. Необхідність функціонування в умовах нестабільного зовнішнього середовища формує новий тип організацій – інтелектуальні організації, що дає змогу запропонувати новий критерій їх розвитку – приріст інтелектуального капіталу. Для оцінювання організаційного розвитку запропоновано кількісні та якісні критерії визначення кожної стадії розвитку з виокремленням критерію приросту капіталу організації за видами. А запропоноване поєднання в оцінці результативного та структурного підходів оказують суттєвий вплив на методологію управління організаційним розвитком за стадіями і потребують ретельного вивчення і доповнення методів управління організаційним розвитком.

Список використаних джерел

1. Doroshuk G.A., Gratsiotova G.O. *Proactive Change*

Management: Approaches and Tools. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2018. № 2 (4). С. 30-39.

2. Doroshuk G.A. *Grounding the directions of changes in the cycle of management changes at the enterprise. Праці Одеського політехнічного університету. Одеса: ОНПУ, 2015. № 2(46). С.173-179*

3. Sveiby K.E. *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge-Based Assets. San-Francisco Koehler, 1997*

4. Новак В.О., Родченко В.В. *Організаційний розвиток міжнародних корпорацій та критерії його ефективності. Problems of a systemic approach to the economy enterprises. 2009. Т. 4. № 12. С. 23-28.*

5. Smith M.E. *Success rates for different types of organizational changes. Performance Improvement. 2002. № 41 (1). pp. 26-33*

6. Wacławski J., Church A.H. *Organization Development: A Data-Driven Approach to Organizational Change. Pfeiffer, 2001. 400 p.*

7. Minahan M., Farquhar K. *The Future of OD education in a global and sustainable world. OD Practitioner. 2008. № 40(4). pp. 12-15.*

References

1. Doroshuk G.A., Gratsiotova G.O. *Proactive Change Management: Approaches and Tools. Economic Journal of Odessa Polytechnic University. 2018. № 2 (4). pp. 30-39.*

2. Doroshuk G.A. *Grounding the directions of changes in the cycle of management changes at the enterprise. Proceedings of Odessa Polytechnic University. Odessa: ONPU, 2015. № 2(46). pp. 173-179*

3. Sveiby K.E. *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge-Based Assets. San-Francisco Koehler, 1997*

4. Novak V.O., Rodchenko V.V. *Organizational development of international corporations and criteria of their efficiency. Problems of a systemic approach to the economy enterprises. 2009. Vol. 4. № 12. pp. 23-28 (in Ukrainian)*

5. Smith M.E. *Success rates for different types of organizational changes. Performance Improvement. 2002. № 41 (1). pp. 26-33*

6. Wacławski J., Church A.H. *Organization Development: A Data-Driven Approach to Organizational Change. Pfeiffer, 2001. 400 p.*

7. Minahan M., Farquhar K. *The Future of OD education in a global and sustainable world. OD Practitioner. 2008. № 40(4). pp. 12-15.*

КАРПИШИН

Наталія Іванівна
nkarpysbyn@gmail.com

УДК 336.5

СИДОР

Ірина Петрівна
irunasudor@gmail.comк.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університетФІНАНСУВАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ:
ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН І УКРАЇНИFINANCING OF MEDICAL SERVICES:
EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES
AND UKRAINEDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.8.2>к.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університет**KARPYSHYN Nataliia Ivanivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Ternopil National Economic University**SYDOR Iryna Petrivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Ternopil National Economic University

У статті досліджено особливості фінансування медичних послуг в зарубіжних країнах і Україні. З'ясовано, що громадяни країн ОЕСД, на відміну від українців, оплачують в середньому 21 % всіх витрат на охорону здоров'я, а пріоритетними джерелами фінансування для однієї групи країн є бюджетні кошти (Норвегії, Данії, Швеції, Великобританії, Канади тощо), а для іншої – кошти обов'язкового медичного страхування (Німеччина, Японія, Франція тощо). В Україні майже 53 % витрат на охорону здоров'я фінансує населення і цей показник є критичним для країни, оскільки малоабезпечені громадяни не в змозі оплатити вартість медичної допомоги і це збільшує кількість хронічних хвороб, рівень інвалідизації і смертності. Досліджено, що медична реформа спрямована на правові, інституційні та фінансові трансформації для покращення доступу до медичного обслуговування і зниження фінансового навантаження на бюджети громадян.

* * *

В статье исследованы особенности финансирования медицинских услуг в зарубежных странах и Украине. Выяснено, что граждане стран ОЭСД, в отличие от украинцев, оплачивают в среднем 21 % всех расходов на здравоохранение, а приоритетными источниками финансирования для одной группы стран являются бюджетные средства (Норвегии, Дании, Швеции, Великобритании, Канады и т.д.), а для другой - средства обязательного медицинского страхования (Германия, Япония, Франция и т.д.). В Украине почти 53% расходов на здравоохранение финансирует населения и этот показатель является критическим для страны, поскольку малообеспеченные граждане не в состоянии оплатить стоимость медицинской помощи, в результате чего растет количество хронических болезней, уровень инвалидизации и смертности. Доказано, что медицинская реформа направлена на правовые, институциональные и финансовые трансформации для улучшения доступа к медицинскому обслуживанию и снижения финансовой нагрузки на бюджеты граждан.

* * *

Introduction. Research into the sources of health care funding is necessary to develop an effective policy to improve the domestic health care system and improve the accessibility and quality of medical care.

The purpose of the article is to assess the sources of funding of medical services in foreign countries and in Ukraine in order to identify and analyse current trends and prospects for financing the domestic health care system in the implementation of health care reform.

Results. An analysis of trends in the financing of health services in foreign countries has shown that there is a certain imbalance between the country's economic growth and its health care expenditures. The share of health services expenditures in GDP averaged 8.8 % or almost \$ 4,000 per OECD citizen in 2018 y. This cost figure is 24 times higher than the per capita health care costs in Ukraine and can be a guide to the amount of funding for medicine in the world community. Citizens of OECD countries, unlike Ukrainians, pay an average of 21 % of all health care costs. The priority sources of funding for one group of countries are budget funds (Norway, Denmark, Sweden, Great Britain, Canada), and for another – compulsory health insurance (Germany, Japan, France, etc.).

Conclusion. Funds of the population are the main source of funding for medical services in Ukraine – 53 %. This indicator is critical for the country, as low-income citizens are unable to pay for medical care and the number of chronic diseases, disability and mortality are increased. The transformational reform of the health care system in Ukraine was started in 2015 and according to international experts is successful and meets international practices of accessibility, quality and efficiency of medical services. Further consistent implementation of health care reform can provide financial protection for the population from excessive out-of-pocket spending, improve access to health care, and improve public health.

Ключові слова: медична послуга; сфера медичних послуг; охорона здоров'я; медична реформа; джерела фінансового забезпечення

Ключевые слова: медицинская услуга; сфера медицинских услуг; здравоохранение; медицинская реформа; источники финансового обеспечения

Keywords: medical service; sphere of medical services; health care; medical reform; sources of financing

ВСТУП

Основними завданнями, які постали перед сучасними державами у сфері охорони здоров'я є: забезпечення фінансової стабільності; повне охоплення населення медичним обслуговуванням; солідарність у фінансуванні та рівність доступу до медичної допомоги; висока якість медичних послуг. Дослідженням досвіду фінансування охорони здоров'я зарубіжних країн займалися вітчизняні науковці Р. Богачев, М. Білинська, О. Виноградова, В. Горин, Н. Гойда, О. Дорошенко, Л. Карамзіна, Т. Камінська, В. Лехан, Т. Попченко, В. Рудий, Я. Радиш, І. Солоненко, М. Шевченко та ін. Порівняльний аналіз джерел фінансування охорони здоров'я є необхідним для вироблення ефективної політики вдосконалення вітчизняної системи медичного обслуговування та покращення доступності та якості медичної допомоги.

МЕТА роботи полягає у дослідженні джерел фінансування медичних послуг у зарубіжних країнах і в Україні з метою виявлення та оцінки сучасних тенденцій і перспектив фінансування вітчизняної системи охорони здоров'я в умовах впровадження медичної реформи.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Методи аналізу і синтезу, дедуктивний та індуктивний методи, метод аналогій та узагальнення використовувалися для дослідження динаміки та структури джерел витрат на охорону здоров'я у зарубіжних країнах і в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Характерною рисою функціонування сфери медичних послуг є постійне зростання обсягів фінансування як в абсолютному розмірі, так і відносно ВВП. Причому спостерігається тенденція до того, що витрати на медичні послуги зростають швидшими темпами за ВВП. За прогнозними розрахунками звіту «Health at a Glance 2019: OECD Indicators» видатки на надання медичної допомоги і купівлю медикаментів в країнах OECD у 2030 р. досягнуть рівня 10,2 % ВВП, що перевищуватиме показник 2018 року на 1,4% [1].

У 2018 р. у трійку лідерів за показником витрат на охорону здоров'я відносно ВВП входили: США – 16,9 %; Швейцарія – 12,2 % і Німеччина – 11,2 % (рис. 1).

У цих країнах також найбільше витрачалось на душу населення у сфері охорони здоров'я – у США більше 10 тис. дол. США; у Швейцарії – більше 7 тис. дол. США і у Німеччині – майже 6 тис. дол. США.

В середньому у 2018 р. країни OECD витратили близько 8,8 % ВВП на медичні послуги і майже 4 тис. дол. на одного громадянина. Окремі країни-члени OECD, наприклад, Латвія і Туреччина, мали значно нижчий рівень цих показників.

В Україні відсоток загальних витрат на охорону здоров'я становив 7,6 %, що можна вважати достатньо високим значенням показника, оскільки аналогічний рівень спостерігався у таких країнах, як Чехія та Ізра-

їль – 7,5 %, Греція – 7,8 %. Однак через низький обсяг ВВП в Україні, сума медичних витрат на душу населення є катастрофічно низкою порівняно з іншими країнами – в 24 рази меншою ніж в країнах OECD і в 63 – ніж у США.

В XX ст. у багатьох країнах світу почався процес одержавлення сфери медичних послуг та активізація держави як основного виробника і постачальника медичної допомоги. Однією з причин стало те, що приватний сектор медичних послуг, діючий за принципом «економічної ефективності», виявився неспроможним вирішити суспільні проблеми охорони здоров'я (подолання епідемій і проведення вакцинації, контроль за якістю медичних послуг тощо). Також становлення і розвиток інституту демократії в багатьох країнах, скерованого на принцип «соціальної справедливості», призвели до зростання обсягів державного фінансування медицини.

У сукупності державне фінансування і кошти обов'язкового медичного страхування у країнах OECD становлять у середньому близько 73 % від усіх витрат на охорону здоров'я (рис. 2).

Бюджетні кошти (кошти державного (федерального), регіонального і місцевих бюджетів) є домінуючим джерелом фінансування медичної допомоги у Норвегії, Данії, Швеції, Великобританії і Канаді, де їх частка коливалась у діапазоні від 68 % до 84 % загальної суми витрат на охорону здоров'я, а решту становили прямі виплати пацієнтів.

Зі свого боку механізм обов'язкового медичного страхування активно використовується у Німеччині, Японії, Франції, і внески застрахованих осіб покривають 75-78 % всіх витрат на охорону здоров'я. Франція доповнює покриття медичного страхування системою різних приватних медичних програм страхування, які стали обов'язковими за певних умов працевлаштування у 2016 [3]. А стосовно США, то у звіті OECD витрати приватного медичного страхування представлено у вигляді обов'язкового медичного страхування [1].

В Україні найбільшим джерелом фінансування охорони здоров'я є кошти населення – майже 53 % від усіх витрат на охорону здоров'я. За цим показником Україна знаходиться на 2 місці після Індії (рис. 3).

Така ситуація, коли значна частина витрат на охорону здоров'я оплачується коштом громадян, є загрозливою, оскільки через нерівність у доходах і високий показник бідності населення в Україні, обмежується доступ до медичних послуг, підвищується небезпека виникнення хронічних хвороб, інвалідизації, високої смертності та зниження якості життя населення. Так, за даними Державної служби статистики України майже 30 % домогосподарств України у 2017 р. не змогли придбати ліки чи медичне обладнання та отримати медичну допомогу через їхню високу вартість [4]. Крім цього, відомо, що якщо публічні джерела фінансування покривають менше 75 % потреб системи охорони здоров'я, то вона стає некерованою [5].

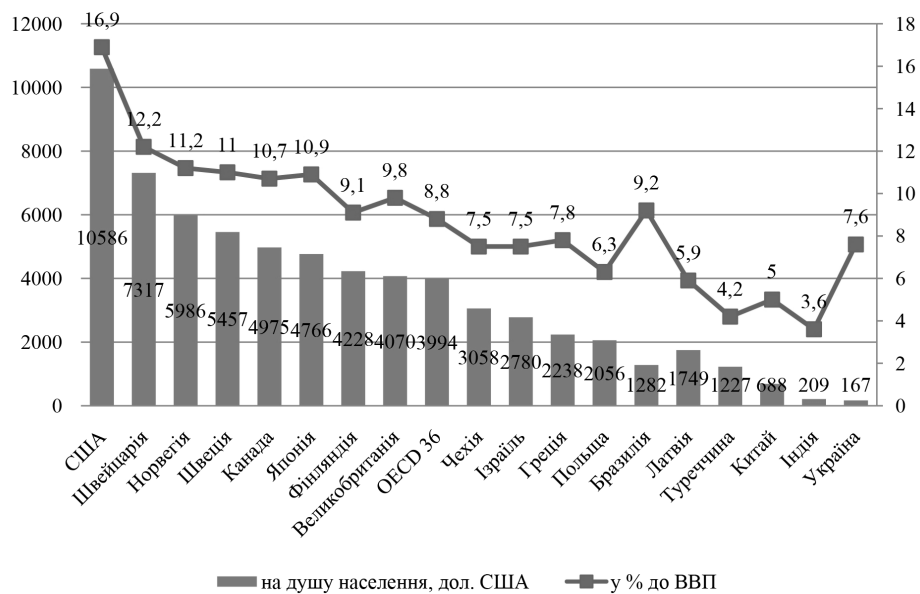

Рис. 1. Видатки на охорону здоров'я у % до ВВП та у розрахунку на душу населення в дол. США у 2018 р. (В Україні у 2016 р.) [складено на основі [1; 2]]

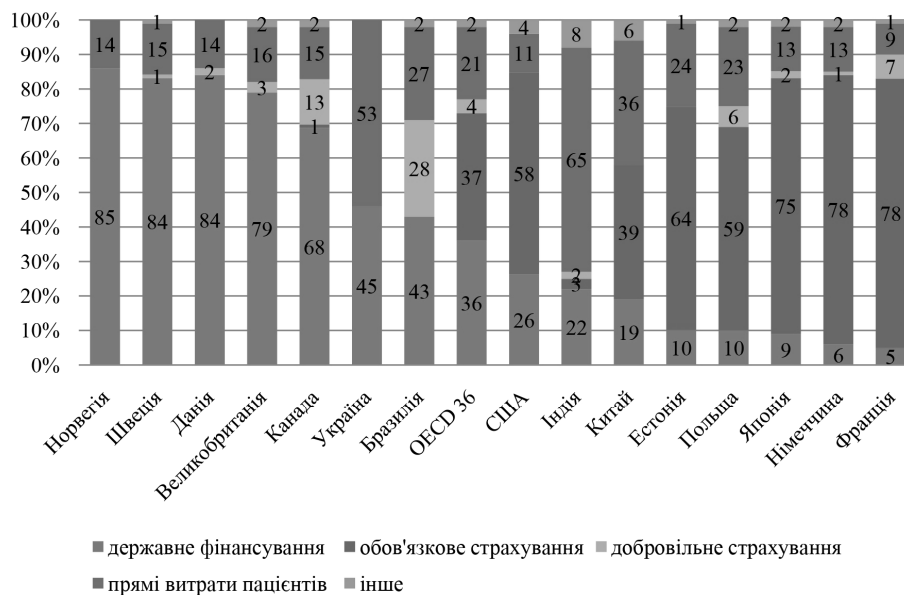

Рис. 2. Структура джерел фінансування охорони здоров'я в країнах OECD і Україні [складено на основі [1; 2]]

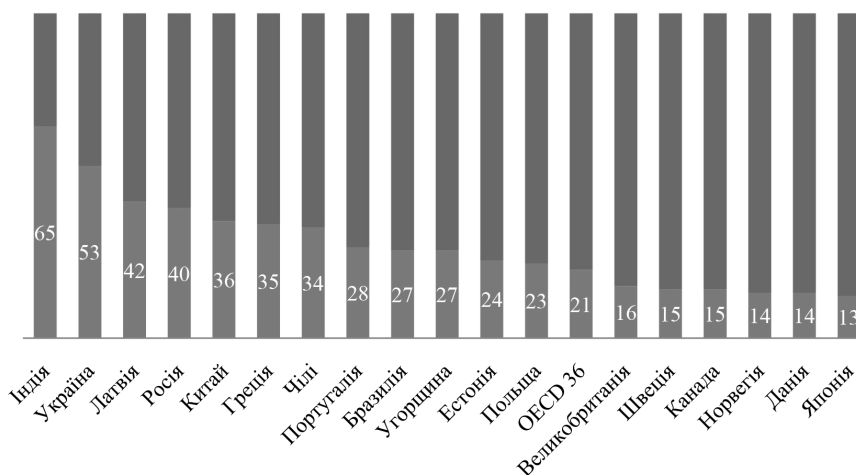

Рис. 3. Частка коштів населення у загальній суми витрат на охорону здоров'я в країнах OECD та Україні [складено на основі [1; 2]]

Згідно із методологічними вказівками Національних рахунків охорони здоров'я в Україні, національні витрати на охорону здоров'я – це всі витрати, пов'язані з економічною діяльністю, спрямованою на покращення здоров'я, зміни поведінки стосовно стану здоров'я або зміни системи діяльності та її фінансування з перебігом певного часового періоду.

Національні (загальні) витрати на охорону здоров'я формуються за рахунок:

- державних коштів (кошти державного бюджету; кошти місцевих бюджетів);
- недержавних коштів (кошти роботодавців; кошти домашніх господарств; кошти неурядових організацій, що обслуговують домогосподарства; інші)
- коштів іншого світу (кошти Глобального фонду зі СНІД-у, туберкульозу і малярії; інші донори) [6].

В абсолютному розмірі загальні витрати на охорону здоров'я в Україні за 2003-2016 рр. зросли майже у 10 разів, хоча у доларовому еквіваленті найбільша сума коштів витрачалась у 2013 році - майже 14,5 млн. дол. США (рис. 4).

Майже 45 % у структурі загальних витрат на охорону здоров'я займають кошти Державного бюджету

України та місцевих бюджетів, які призначені для забезпечення медичної допомоги населенню, фінансування державних цільових і місцевих програм охорони здоров'я та фундаментальних наукових досліджень у цій сфері. Показник бюджетних видатків на охорону здоров'я відносно ВВП має тенденцію до скорочення і у 2019 р. становив найменше значення – 3,2 % (рис. 5). Дана тенденція буде посилюватися, оскільки з державного бюджету оплачуватимуться послуги не лише первинної, а й спеціалізованої медичної допомоги.

Видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я займають домінуючу частку у структурі державного фінансування і щорічно зростають. За 2014-2019 рр. максимальний обсяг фінансування медичних потреб коштом місцевих бюджетів спостерігався у 2018 р. – 93,2 млрд. грн., що в 2 рази перевищувало показник 2014 р. Проте внаслідок запровадження медичної реформи помітно швидкими темпами почали зростати видатки державного бюджету на охорону здоров'я – у 2018 р. – на 37,5 % порівняно із 2017 р., а у 2019 р. – на 63,6 % порівняно із 2018 р.

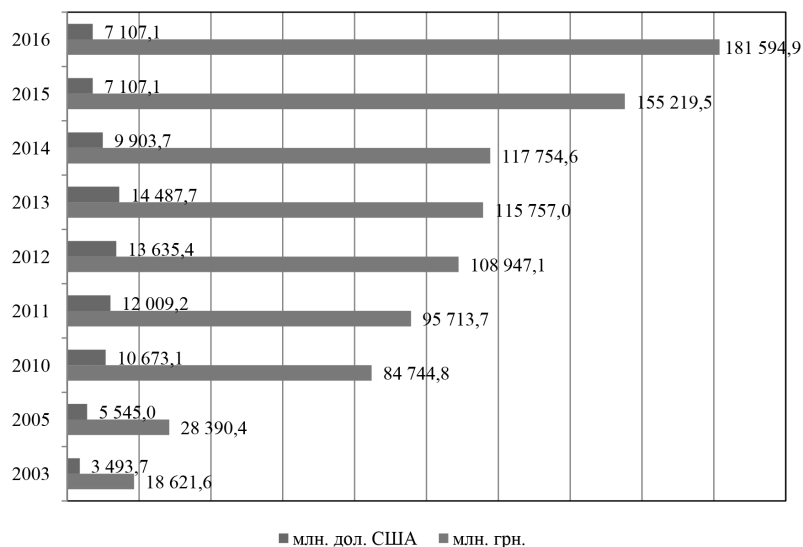

Рис. 4. Загальні витрати на охорону здоров'я в Україні [складено на основі [2]]

Рис. 5. Видатки державного і місцевих бюджетів України на охорону здоров'я [складено на основі [2; 7]]

Згідно із висновками спільного звіту ВООЗ та Світового банку, впровадження медичної реформи в Україні відбувається успішно, зокрема, у правовому полі – затверджено концепцію реформи і прийнято закон «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», в інституційному – створено НСЗУ, надавачі первинної медичної допомоги працюють як автономні суб'єкти господарювання, а лікарні поступово стають комунальними некомерційними підприємствами, впроваджено систему стратегічних закупівель тощо.

Основними рекомендаціями для подальшої реалізації стратегії фінансування охорони здоров'я є [8]:

1. Надання політичної підтримки у діяльності Національної служби здоров'я України (НСЗУ), яка здійснює стратегічні закупівлі медичних послуг.

2. Використання моделі фінансування охорони здоров'я за рахунок загальних надходжень до бюджету та пулінгу ресурсів у НСЗУ.

3. Посилення функцій Міністерства охорони здоров'я стосовно нагляду за наданням медичних послуг; регулювання; моніторингу ефективності надавачів та впровадження механізмів покращення якості.

4. Проведення заходів, що сприяють підвищенню ефективності реструктуризації лікарень.

5. Забезпечення реалістичності подушових видатків та постійне реінвестування ресурсів, отриманих внаслідок їх ефективного використання.

6. Узгодження децентралізованих функцій з пріоритетами національної політики в галузі охорони здоров'я.

7. Використання механізмів підвищення якості медичних послуг на рівні НЗСУ, надавачів та Міністерства охорони здоров'я України.

8. Налагодження комунікації та кращої поінформованості надавачів медичних послуг та населення про результати медичної реформи.

ВИСНОВКИ

Отже, аналіз тенденцій у фінансуванні медичних послуг в зарубіжних країнах показав, що існує певний дисбаланс між економічним зростанням країни та її витратами на охорону здоров'я. Для 36 країн Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) частка ВВП, яка була витрачена на медичні послуги, становила в середньому 8,8 %, тобто майже 4 тис. дол. на одного громадянина. Цей показник витрат в 24 рази перевищує подушові витрати на охорону здоров'я в Україні і може бути орієнтиром обсягу фінансування медицини у світовому співтоваристві.

Критичним моментом є той факт, що основним джерелом фінансування медичних послуг в Україні залишаються кошти населення (53 %), що не характерне для країн OECD, де прямі витрати пацієнтів становлять в середньому 21 %. Для однієї групи зарубіжних країн основним джерелом фінансування охорони здоров'я є бюджетні кошти, для іншої – кошти медичного страхування. Держави намагаються диверсифікувати джерела фінансування медичних послуг так, щоб убезпечити громадян від надмірного навантаження на їхні бюджети і забезпечити доступне та

якісне медичне обслуговування коштом бюджетів і медичного страхування.

У 2015 р. стартувала трансформаційна реформа системи охорони здоров'я в Україні, яка за висновками міжнародних експертів, є успішною і відповідає міжнародним практикам доступності, якості та ефективності медичних послуг. Подальше послідовне впровадження медичної реформи має забезпечити фінансовий захист населення від надмірних витрат «з власної кишені», покращити доступ до медичного обслуговування і поліпшити стан суспільного здоров'я.

Список використаних джерел

1. *Health at a Glance 2019: OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver>
2. *Національні рахунки охорони здоров'я в Україні у 2016 році: Статистичний збірник*. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzdorov_u.htm
3. *Рахуємо чужі гроші: де послуги у сфері охорони здоров'я найдешевші, а де найдорожчі?* URL: <https://www.apteka.ua/article/524775>
4. *Самооцінка населення стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2017 р. (за даними вибіркового опитування домогосподарств у жовтні 2017 р.). Статистичний збірник*. – Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. *Звіт Національної служби здоров'я України 2018*. URL: <https://nszu.gov.ua/storage/files/zvit-2018.pdf>
6. *Методологічні рекомендації щодо складання Національних рахунків охорони здоров'я (НРОЗ) в Україні*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sp/sp_07.pdf
7. *Офіційний сайт Державної казначейської служби України. Звітність*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
8. *Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016-2019. Спільний звіт ВООЗ та Світового банку*. URL: www.evro.who.int

References

1. *Health at a Glance 2019: OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver>
2. *National Health Accounts in Ukraine in 2016: Statistical Collection*. State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzdorov_u.htm (in Ukrainian)
3. *We count other people's money: where are the cheapest health care services and where are the most expensive?* URL: <https://www.apteka.ua/article/524775> (in Ukrainian)
4. *Self-assessment of the population's health status and the level of availability of certain types of medical care in 2017 (according to a sample survey of households in October 2017)*. Statistical collection. - State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukrainian)
5. *Report of the National Health Service of Ukraine 2018*. URL: <https://nszu.gov.ua/storage/files/zvit-2018.pdf>
6. *Methodological recommendations for compiling National Health Accounts (NHAs) in Ukraine*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sp/sp_07.pdf (in Ukrainian)
7. *Official site of the State Treasury Service of Ukraine. Reporting*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (in Ukrainian)
8. *Ukraine: Health Care Financing Reform Review 2016-2019. Joint report of the WHO and the World Bank*. URL: <https://www.euro.who.int>

ЧМІЛЬ

Ганна Леонідівна
chmil@i.ua

УДК 330.341:338.45

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ІНДУСТРІЇ
ГОСТИННОСТІ: ВИКЛИКИ COVID-19STRATEGIC ANALYSIS OF THE HOSPITALITY INDUSTRY: CHALLENGES
COVID-19к.е.н., доцент,
Харківський державний
університет харчування
торгівліDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.8.3>**CHMIL Hanna Leonidivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv State University of Food Technology and Trade

У роботі розглянуто особливості визначення стратегій розвитку та діяльності підприємства індустрії гостинності. Побудовано SWOT-таблицю вибору базової стратегії для підприємства ресторанного господарства, що складається з трьох базових стратегій з відповідними заходами: А – стратегія нарощування виробництва; В – стратегія стабілізації виробництва; С – стратегія скорочення виробництва. Обґрунтовано, що за умов адапційного карантину ресторан повинен обрати стратегію С6 (за наявності можливостей) та С12 (за існування тільки загроз). Запропоновано для стратегії С6 обрати такі заходи стабілізації – забезпечення зменшення постійних витрат, використання резервів; С12 – оренда оборотних активів; оптимізація персоналу за кваліфікацією; виведення неефективного обладнання. Визначено чинники, що впливають на ефективність управління витратами підприємств ресторанного господарства.

* * *

В работе рассмотрены особенности определения стратегий развития и деятельности предприятия индустрии гостеприимства. Построена SWOT-таблица выбора базовой стратегии для предприятия ресторанного хозяйства, состоящей из трех базовых стратегий с соответствующими мероприятиями: А - стратегия наращивания производства; В - стратегия стабилизации производства; С - стратегия сокращения производства. Обосновано, что при условиях адапционного карантина ресторан должен выбрать стратегию С6 (при наличии возможностей) и С12 (при существовании только угроз). Предложено для стратегии С6 выбрать такие меры стабилизации - обеспечение уменьшения постоянных затрат, использование резервов; С12 - аренда оборотных активов; оптимизация персонала по квалификации; вывода неэффективного оборудования. Определены факторы, влияющие на эффективность управления затратами предприятий ресторанного хозяйства.

* * *

The paper considers the features of determining the development strategies and activities of the enterprise in the hospitality industry. A SWOT table for selecting the basic strategy of a restaurant enterprise is constructed. It consists of three basic strategies with corresponding measures: A – strategy for increasing production; B – strategy for stabilizing production; and C – strategy for reducing production. It is proved that under the conditions of adaptive quarantine, the restaurant should choose the strategy С6 (if there are opportunities) and С12 (if there are only threats). It is proposed to choose the following stabilization measures for strategy С6: ensuring the reduction of fixed costs, the use of reserves; С12-lease of current assets; optimization of personnel for qualification; removal of inefficient equipment. The factors influencing the efficiency of cost management of restaurant enterprises are determined. Recommended organizational and economic measures of strategic cost management of restaurant enterprises are designed to improve the result of their activities and achieve competitive advantages. The development of strategic cost management mechanisms is based on the concept of strategic cost chains. Appropriate methods of strategic cost management are proposed, taking into account the stages of the product life cycle: cost control in the process of creating products based on business process reengineering; optimization of the product range, cost management based on the composition of consumers according to the criteria of profitability; cost management based on improving relations with suppliers; cost management and establishment of discount cards by establishing effective relationships with customers based on product price regulations; cost management based on market segmentation and optimization of the sales channel. The prospects for further research are the creation of scenarios for the development of enterprises with the aim of gradually switching to a strategy of sustainable production.

Ключові слова: стратегія, SWOT-аналіз, індустрія гостинності, ресторанне господарство, життєвий цикл продукції, конкурентна перевага

Ключевые слова: стратегия, SWOT-анализ, индустрия гостеприимства, ресторанное хозяйство, жизненный цикл продукции, конкурентное преимущество

Keywords: strategy, SWOT analysis, hospitality industry, restaurant management, product lifecycle, competitive advantage

ВСТУП

У добу інформаційного суспільства значно збільшилась частка компаній, що займаються наданням послуг. Харчування людини є первинним базисом задоволення потреб. Тому компанії, що надають послуги у сфері харчування, будуть популярні завжди. Але реалії сьогодення вносять суттєві зміни у діяльність багатьох суб'єктів господарювання, зокрема індустрії гостинності.

Наслідки COVID-19 суттєво вплинули на діяльність підприємств ресторанного господарства: багато підприємств було ліквідовано; змінились види діяльності; масове звільнення персоналу, що займалось безпосереднім обслуговуванням клієнтів (офіціанти, бармени) або перекваліфікація в інші професії, зокрема – кур'єри. Компанії змушені були відмовитися від кейтерингу, фуршетів, банкетів, обслуговування клієнтів у залі, «некафе» тощо. Водночас наявність умовно-

постійних витрат (особливо оренди) призводило до значних збитків.

Вижили підприємства ресторанного господарства, що змогли вдало застосувати відповідні стратегії. Тому питання формування ефективних стратегій діяльності є надзвичайно актуальним у сучасній турбулентних умовах господарювання.

Питанням формування стратегій діяльності компаній сфери послуг займалися такі вчені: D.R. Bacon, A. Besharat, H.G. Parsa, S.J. Smith [1], L. Bagur-Femenias, J. Marti, A. Rocafort [2], S. Bogetic, Z. Antic, N. Lekic [3], N.Y. Goryushkina, D.V. Shkurkin, A.S. Petrenko, S.Y. Demin, N.S. Yarovaya [4], A. Patiar [5], A. Pizam, V. Shapoval, T. Ellis, [6], M. Vij [7].

Але турбулентні зміни у сучасній економічній ситуації потребує зміни парадигми стосовно стратегічного бачення діяльності компаній, особливо тих, що пов'язані із задоволенням потреб кінцевих споживачів – індустрія гостинності.

МЕТА роботи – визначення стратегій розвитку та

діяльності підприємства індустрії гостинності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. Для визначення напрямів розвитку підприємств використано інструменти стратегічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Одним з дієвих інструментів стратегічного аналізу є SWOT-аналіз. В якості прикладу особливості застосування цього інструменту, здійснимо стратегічний аналіз діяльності ТОВ «Тиниця» – ресторану української кухні.

Сформована матриця SWOT-аналізу для ТОВ «Тиниця» дозволила визначити сильні та слабкі сторони компанії та проаналізувати зовнішні можливості та загрози під час формування стратегій контролю витрат (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-таблиця вибору базової стратегії ТОВ «Тиниця»

Елемент	Сильні сторони (S)			Слабкі сторони (W)		
Можливості (O)	1	2	3	4	5	6
Загрози (T)	7	8	9	10	11	12
Стратегії	A	B	C	A	B	C

Примітки: 1 – Нові рецептури, прискорення оборотності запасів, створення мережі закладів; 2 – Висока якість, зменшення рівня витрат, оптимізація структури управління; 3 – Недорогі ресурси, режим роботи, невеликий штат; 4 – Забезпечення збільшення капіталовіддачі, розширення асортименту; 5 – Гнучкість цінової політики, навчання персоналу, технічне переоснащення; 6 – Забезпечення зменшення постійних витрат, використання резервів; 7 – Рівень постійних витрат, мотивація персоналу, забезпечення високого рівня послуг; 8 – Знос необоротних активів, інфляція; 9 – Утримання клієнтів, аутсорсинг, збереження рівня націнки; 10 – Оптові закупівлі сировини тривалого зберігання; впровадження сучасних технологій і рецептур; 11 – Гнучка цінова політика; запровадження енергозберігаючих технологій; 12 – оренда оборотних активів; оптимізація персоналу за кваліфікацією; виведення неефективного обладнання.

A – Стратегія нарощування виробництва; B – Стратегія стабілізації виробництва; C – Стратегія скорочення виробництва.

Сьогодні за умов адаптаційного карантину ресторан повинен обрати стратегію С6 (за наявності можливостей) та С12 (за умови існування тільки загроз). До кожного виду стратегій необхідно застосувати відповідні заходи. Так, для стратегії С6 – забезпечення зменшення постійних витрат, використання резервів; С12 – оренда оборотних активів; оптимізація персоналу за кваліфікацією; виведення неефективного обладнання. Тоді як сьогодні підприємство застосовує стратегію В8, що не відповідає сучасним умовам діяльності.

Рекомендовані організаційно-економічні заходи стратегічного управління витратами підприємств ресторанного господарства покликані покращити результат своєї діяльності та досягти конкурентних переваг. Розробка механізмів стратегічного управління витратами базується на концепції стратегічних ланцюгів витрат. Вона визначає основні типи економічних процесів, що вимагають витрат, та ключові можливості, що забезпечують ефективну роботу під час реалізації стратегії. Оскільки методологічні підходи та інструменти, що використовуються для формування стратегії управління витратами, взаємодіють між собою, практична реалізація механізму стратегічного управління спрямована на його ефективну реалізацію підприємствами ресторанного господарства.

Оцінка потенціалу компанії на ринку для забезпе-

чення ефективного управління конкурентоздатності може значною мірою сприяти детальному аналізу впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Аналіз ґрунтується на детальному дослідженні впливу факторів на значення показників ефективності.

На ефективність ресторанного бізнесу впливають позитивні та негативні зовнішні фактори з урахуванням вибору процесів управління операційними витратами (рис. 1).

У виборі стратегії, яка використовує витрати на розвиток компанії, вони, як правило, поступово зменшуються – грошовий потік перевищує грошові витрати, бізнес-ризик низький, але існує проблема ефективного розподілу вільних коштів. Найбільш ефективними є стратегії контролю витрат, які були досягнуті, що включають методи розподілу та складання бюджету, а також аналіз відхилень.

Крім цього, вважається за доцільне застосовувати наступні методи стратегічного управління витратами з урахуванням етапів життєвого циклу продукції:

1. Контроль витрат у процесі створення продуктів на основі реінжинірингу бізнес-процесів. Управління операційними витратами, використання інноваційних технологій виробництва, організація компаній, вдосконалення загальної стратегії для повного усунення або скорочення витрат часу та ресурсів процесів та операцій, що не створюють цінних продуктів.

Рис. 1. Чинники, що впливають на ефективність управління витратами підприємств ресторанного господарства

2. Оптимізація товарного асортименту, управління витратами на основі складу споживачів за критеріями рентабельності. Дослідження показують [8], що розподіл продукції та прибутковість споживачів відповідає закону Парето, причому 20 % асортименту продукції припадає на 80 % доходів і прибутку, а 80 % загального прибутку компанія отримує від 20 % своїх клієнтів. Враховувати %. У той же час близько 20 % продуктів харчової промисловості є низько прибутковими або збитковими.

3. Управління витратами на основі покращення відносин з постачальниками. Використання методу постачання сировини «точно вчасно» (не створення довгострокових запасів сировини та не утримання перед використанням) та встановлення партнерських стосунків з постачальниками, які не потребують додаткового контролю за якістю продукції.

4. Управління витратами та встановлення дисконтних карток шляхом встановлення ефективних відносин із клієнтами на основі регламенту цін на продукцію.

5. Управління витратами на основі сегментації ринку та оптимізації каналу збуту.

ВИСНОВКИ

Здійснення SWOT-аналізу діяльності ТОВ «Тиниця» дозволило виявити використання помилкової стратегії, що має певні негативні наслідки для здійснення діяльності. Результати, отримані за матрицею SWOT-аналізу, дозволяють розглянути виявлені сильні

та слабкі сторони компанії, проаналізувати можливості та загрози зовнішнього середовища та, як результат, створити адекватну стратегію для компанії.

Таким чином, найбільш прийнятними для ТОВ «Тиниця» є обрання стратегії скорочення виробництва, за якої, з'являється можливість забезпечити виконання найбільшого кола стратегічних альтернатив. Тобто для ТОВ «Тиниця» є доцільною стратегія, реалізація якої забезпечить збільшення внутрішніх сил і зовнішніх можливостей підприємства, і де слід скоротити слабкі внутрішні сторони і максимально здійснити зменшення негативного впливу зовнішніх загроз.

Перспективами подальших досліджень є побудова сценаріїв розвитку підприємств з метою поступового переходу на стратегію стабільного виробництва.

Список використаних джерел

1. Bacon D.R., Besharat A., Parsa H.G., Smith S.J. Revenue management, hedonic pricing models and the effects of operational attributes. *International Journal of Revenue Management*. 2016. № 9(2-3). pp. 147-164. URL: <https://www.inderscienceonline.com/doi/abs/10.1504/IJRM.2016.077031>
2. Bagur-Femenias L., Martí J., Rocafort A. Impact of sustainable management policies on tourism companies' performance: the case of the metropolitan region of Madrid. *Current Issues in Tourism*. 2015. № 18(4). pp. 376-390. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13683500.2014.932757>
3. Bogetic S., Antic Z., Lekic N. Analysis of hotel enterprises

competitiveness aspects in modern business. *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)*. 2015. № 5(2). pp. 90-101. URL: <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=2334-96381502090B>

4. Goryushkina N.Y., Shkurkin D.V., Petrenko A.S., Demin S.Y., Yarovaya N.S. Marketing management in the sphere of hotel and tourist services. *International Review of Management and Marketing*. 2016. Vol. 6. № 6(6S). pp. 207-213. URL: <https://www.econjournals.com/index.php/irmm/article/view/2961/pdf>

5. Patiar A. Costs allocation practices: Evidence of hotels in Australia. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. 2016. № 26. pp. 1-8. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1447677015300164>

6. Pizam A., Shapoval V., Ellis T. Customer satisfaction and its measurement in hospitality enterprises: a revisit and update. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2016. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJCHM-04-2015-0167/full/html>

7. Vij M. The cost competitiveness, competitiveness and sustainability of the hospitality industry in India. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 2016. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/WHATT-04-2016-0019/full/html>

8. Xu X., Gursoy D. A conceptual framework of sustainable hospitality supply chain management. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 2015. № 24(3). pp. 229-259. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19368623.2014.909691>

References

1. Bacon D.R., Besharat A., Parsa H.G., Smith S.J. Revenue management, hedonic pricing models and the effects of operational attributes. *International Journal of Revenue Management*. 2016. № 9(2-3). pp. 147-164. URL: <https://www.inderscienceonline.com/doi/abs/10.1504/IJRM.2016.077031>

2. Bagur-Femenias L., Martí J., Rocafort A. Impact of sustainable management policies on tourism companies' performance: the case of the metropolitan region of Madrid. *Current Issues in Tourism*. 2015. № 18(4). pp. 376-390. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13683500.2014.932757>

3. Bogetic S., Antic Z., Lekic N. Analysis of hotel enterprises competitiveness aspects in modern business. *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)*. 2015. № 5(2). pp. 90-101. URL: <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=2334-96381502090B>

4. Goryushkina N.Y., Shkurkin D.V., Petrenko A.S., Demin S.Y., Yarovaya N.S. Marketing management in the sphere of hotel and tourist services. *International Review of Management and Marketing*. 2016. Vol. 6. № 6(6S). pp. 207-213. URL: <https://www.econjournals.com/index.php/irmm/article/view/2961/pdf>

5. Patiar A. Costs allocation practices: Evidence of hotels in Australia. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. 2016. № 26. pp. 1-8. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1447677015300164>

6. Pizam A., Shapoval V., Ellis T. Customer satisfaction and its measurement in hospitality enterprises: a revisit and update. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2016. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJCHM-04-2015-0167/full/html>

7. Vij M. The cost competitiveness, competitiveness and sustainability of the hospitality industry in India. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 2016. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/WHATT-04-2016-0019/full/html>

8. Xu X., Gursoy D. A conceptual framework of sustainable hospitality supply chain management. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 2015. № 24(3). pp. 229-259. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19368623.2014.909691>

АРТЮХ-ПАСЮТАОлена Василівна
ev10111988@gmail.comк.е.н., доцент, Полтавський
інститут економіки і права
Відкритого міжнародного
університету розвитку людини
“Україна”**КРАВЧЕНКО**Алла Петрівна
allakravch@yahoo.comк.ю.н., доцент кафедри, Полтавський
інститут економіки і права Відкритого
міжнародного університету розвитку
людини “Україна”**ТОВСТА**Світлана Петрівна
kalyna-sv@ukr.netстарший викладач, Полтавський
інститут економіки і права Відкритого
міжнародного університету розвитку
людини “Україна”

УДК 343.148.5

СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ**COURT AND ECONOMIC EXAMINATION: THEORETICAL-METHODICAL ASPECT**DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.8.4>*ARTIUKH-PASIUTA Olena Vasylivna – PhD in Economics, Associate Professor, Poltava Institute of Economics and Law of Open International University of Human Development "Ukraine"**KRAVCHENKO Alla Petrivna – PhD in Law, Associate Professor of department, Poltava Institute of Economics and Law of Open International University of Human Development "Ukraine"**TOVSTA Svitlana Petrivna – Senior Lecturer, Poltava Institute of Economics and Law of Open International University of Human Development "Ukraine"*

Узагальнено та проаналізовано підходи до визначення сутності «судово-економічна експертиза», представлено власне її трактування. Запропоновано розподіл класу судово-економічних експертиз за родами та видами, що дозволить конкретизувати об'єкти судово-експертного дослідження. Удосконалено класифікацію методів судово-бухгалтерської експертизи, до яких авторами віднесено: філософські, загальнонаукові, часткові та специфічні методи (судової бухгалтерії та економіко-правового аналізу).

* * *

Обобщены и проанализированы подходы к определению сущности «судебно-экономическая экспертиза», представлено авторское понятие. Предложено деление класса судебно-экономических экспертиз по родам и видам, что позволит конкретизировать объекты судебно-экспертного исследования. Усовершенствована классификация методов судебно-бухгалтерской экспертизы, к которым авторами включены: философские, общенаучные, частные и специфические методы (судебной бухгалтерии и экономико-правового анализа).

* * *

The reform of the judicial system in Ukraine is accompanied by the criminalization of society and the rapid growth of offenses in the economic sphere. At the same time, the implementation of the principle of inevitability of punishment involves the maximum use in court proceedings of the results of forensic economists and necessitates the appointment and conduct of forensic economic examination during the pre-trial investigation or trial of economic crimes.

Based on the generalization of the interpretation of the category "forensic economic expertise" by various authors, forensic economic expertise is proposed to understand procedural research, which is carried out through the application of special scientific and practical knowledge of forensic economist and allows to solve economic issues. investigation or court in order to resolve criminal, civil-administrative, arbitration or economic disputes.

The concepts of classification systems of forensic economic examination considered by scientists, forensic experts, practitioners and legislators do not take into account all the specifics of the examination, and therefore, presuppose the existence of certain problems that need to be solved. Therefore, the authors propose the division of the class of forensic economic examinations by genera and species, which will specify the tasks and limits of competence of each genus and type of such examinations, objects of forensic research and criteria for developing appropriate methods.

Comparative analysis of scholars' views on the list and classification of methods of forensic economic examination that can be used in the work of forensic economist, allowed to present the most appropriate and effective, namely: philosophical, general, partial and specific methods that are closely related communication.

Ключові слова: експертиза економічних операцій, експертиза облікового процесу, економічні злочини, судово-економічна експертиза, судовий експерт-економіст

Ключевые слова: експертиза економічних операцій, експертиза учетного процесса, економічні злочини, судово-економічна експертиза, судебный эксперт-экономист

Keywords: examination of economic operations, examination of the accounting process, economic crimes, forensic economic examination, forensic economist

ВСТУП

Реформування судово-правової системи в Україні супроводжується криміналізацією суспільства і стрімким зростанням правопорушень у економічній сфері. Водночас реалізація принципу невідворотності покарання передбачає максимальне використання у судовому процесі результатів діяльності судових експертів-економістів та зумовлює необхідність призначення і проведення судово-економічної експертизи під час досудового розслідування чи судового розгляду економічних злочинів.

Проблемним питанням судово-економічної експертизи присвятили свої праці науковці та судові експерти-практики: В.В. Вавілова, М.М. Виноградова, Л.В. Дікань, В.А. Єрмоленко, Н.І. Клименко, Т.О. Кривцова, І.В. Перезова, В.В. Федчишина, О.В. Хомутенко та ін. Беззаперечною є наукова та практична значимість їхніх досліджень, проте науковці дотепер не змогли подолати розбіжності у поглядах стосовно сутності судово-економічної експертизи, класифікації різновидів судово-економічної експертизи, методів і прийомів, що складають методіку судово-економічної експертизи.

МЕТОЮ статті є вдосконалення теоретико-мето-

дичних аспектів судово-економічної експертизи в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використовувалися такі методи дослідження: аналіз, порівняння та узагальнення інформації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Практичний досвід сучасного судочинства стосовно прийняття рішень із кримінальних і адміністративних правопорушень, господарських та цивільних справ вказує на необхідність провадження судово-економічних експертиз.

Відправною точкою у дослідженні теоретико-методичних аспектів судово-економічної експертизи є насамперед різнобічний розгляд сутності поняття «судово-економічна експертиза». Огляд наукових праць вчених-економістів та судових-експертів практиків [1-5; 12; 17-19; 22-24] дає можливість авторам розглянути судово-економічну експертизу як: самостійний клас судової експертизи; процесуальну форму дослідження; процес використання спеціальних знань; дослідження діяльності підприємства; науку; процесуальну дію; специфічну галузь знань; процесуально врегульовану діяльність (рис. 1).

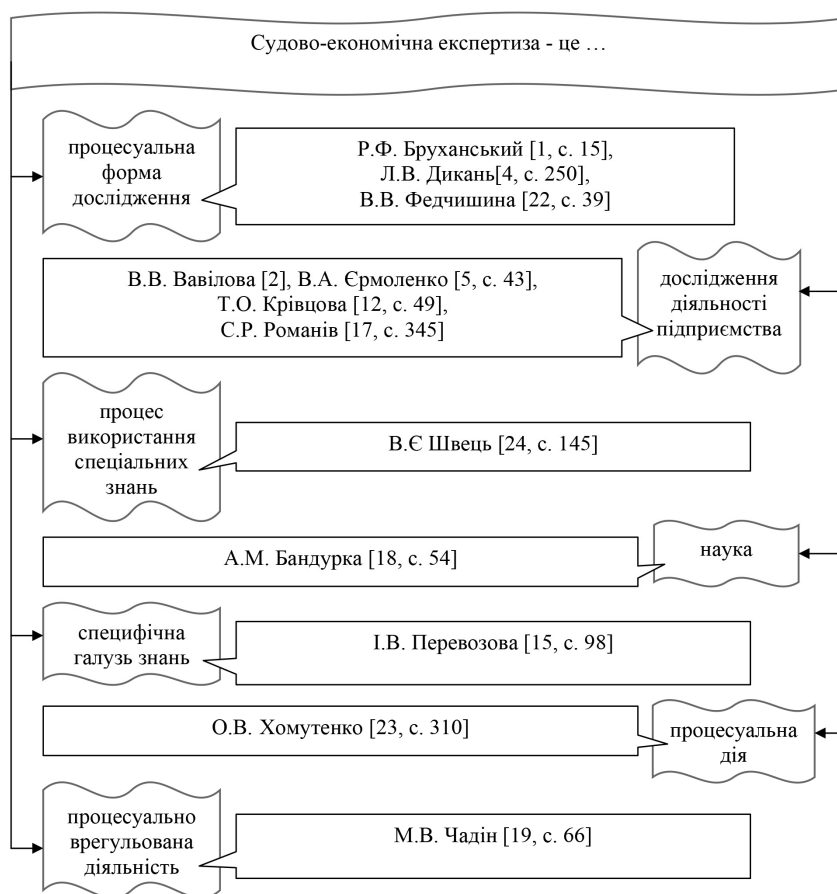

Рис. 1. Підходи до визначення поняття «судово-економічної експертизи» [авторське узагальнення]

Через відсутність єдиного наукового визначення сутності поняття «судово-економічна експертиза», вважаємо за необхідне надати власне авторське визначення на основі інтерпретації цієї категорії у наукових

джерелах. Таким чином, судово-економічна експертиза – це процесуальне дослідження, яке здійснюється через застосування спеціальних наукових і практичних знань судового експерта-економіста та дозволяє вирі-

шувати економічні питання, що ставляться перед ним органами дізнання, досудового слідства або суду з метою вирішення кримінальної, цивільно-адміністративної, арбітражної справи чи господарських суперечок.

Особливої актуальності набуває дослідження класифікаційних ознак та класифікації родів судово-економічної експертизи. Так, до родів судово-економічної експертизи вченими віднесено: бухгалтерську, планово-фінансово-економічну, економіко-технологічну, економічну (господарської діяльності) експертизи і експертизу ціноутворення (В.І. Вінберг, Н.Т. Малаховська [9, с. 57]); судово-бухгалтерську, економіко-статистичну, планово-економічну, фінансово-кредитну, інженерно-економічну, експертизу цін і ціноутворення (Н.І. Клименко [8, с. 16]); фінансово-кредитну, економіко-статистичну експертизи та експертизу економіки праці (П.К. Пашюнас [9, с. 57]); судово-бухгалтерську та фінансово-економічну експертизи (М.М. Виноградова, М.Г. Нерсесян [3, с. 72]); судово-товарознавчу, економіко-управлінську експертизи (В.К. Степункова [9, с. 57-58]). Існує думка про необхідність виділення у самостійний рід судово-економічних експертиз податкову експертизу [16, ст. 84].

Комплексну класифікаційну систему судово-економічної експертизи наведено у науковій праці Г.А. Матусовського. Автор розглядає класифікацію судово-економічної експертизи за такими ознаками: за родом експертиз (судово-бухгалтерська, планово-економічна, фінансово-економічна, ціноутворююча, економіко-статистична експертиза, експертиза економіки праці тощо); за видом експертиз (фінансово-кредитна, економічна експертиза банківських операцій, економічна експертиза виробничих ресурсів, економіко-технологічна експертиза банківських операцій, економіко-технічна експертиза тощо); за галуззю економіки (промислова, аграрна, будівельна, сервісна, транспортно-комунікаційна тощо); за видами економічної діяльності (податкова, приватизаційна, страхова, інвестиційна, зовнішньоекономічна тощо), а також за спеціалізацією судово-економічних експертиз [9, с. 58].

Сучасна судово-економічна експертиза за напрямками дослідження розподіляється на бухгалтерську, фінансово-економічну та фінансово-кредитну експертизи [7, пп. 1.2.3 п. 1.2 розд. 1] та включає дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності; дослідження документів про економічну діяльність суб'єктів господарювання різних форм власності; дослідження документів фінансово-кредитних операцій.

Аналізуючи підходи науковців та законодавців до класифікації судово-економічної експертизи, зазначаємо, що загальним об'єктом усіх родів та видів судово-економічної експертизи є обліково-економічні операції. У зв'язку з цим автори пропонують судово-економічну експертизу поділити на два роди – експертизу облікового процесу та експертизу економічних операцій.

Перший рід судово-економічної експертизи – експертиза облікового процесу. Об'єктами судово-експертного дослідження є облікові операції. Видовий розподіл експертизи облікового процесу проведено з урахуванням існуючої в бухгалтерському обліку класи-

фікації фактів господарського життя. Так, в теорії бухгалтерського обліку факти господарського життя поділяють на факти стану, дії, події. Вважається, що факти-стану є констатацією того, що є; факти-дії – звичайної роботи, а факти-події – форс-мажорних обставин [14, с. 273]).

Експертиза фактів-стану. Відповідно до фактів-станів, авторами виділено наступні підвиди експертиз:

експертиза вартісного стану об'єктів обліку (наприклад, судовими експертами-економістами досліджується вартісний стан основних засобів, нематеріальних активів, запасів тощо);

експертиза стану фінансових результатів (показників фінансового стану) економічної діяльності підприємства (наприклад, судово-експертному дослідженню підлягає система економічних показників, які мають істотне значення у розслідуванні злочинів, пов'язаних з банкрутством підприємства (ст. 219 ККУ [13])).

Експертиза фактів-дії. Факти-дії, або господарські операції, досліджуються судовими експертами-економістами з позиції їх достовірного відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Експертиза факту-події. Факти-події в бухгалтерському обліку розглядаються як події, що настали в результаті негативних вчинків посадових осіб (наприклад, судово-експертне дослідження спрямоване на виявлення збитків від розкрадання, нестач, знищення (псування) матеріальних цінностей, що мають відношення до події злочину, передбачених ст.ст. 185-187, 191, 356, 364, 364¹, 366 ККУ [13]).

Крім того, автори вважають, що до видів експертизи облікового процесу слід віднести також експертизу організації та ведення бухгалтерського обліку. Судово-експертне дослідження буде спрямоване на розслідування фактів порушення у сфері оподаткування, соціального страхування, веденні бухгалтерського та податкового обліку, порядку формування та подання звітності суб'єктом господарювання, передбачених ст.ст. 163-1, 163-2, 163-4, 164-2, 165-1, 165-2, 165-5, ч. 1 ст. 186-3 КУпАП [10].

Другий рід судово-економічної експертизи – експертиза економічних операцій. Об'єктами судово-експертного дослідження виступають економічні операції. Враховуючи сутність та розподіл економічних операцій за ознакою «об'єкт угоди», авторами розроблена видова класифікація експертизи економічних операцій, яка включає три підвиди експертиз:

експертиза комерційних операцій. Судово-експертному дослідженню підлягають операції, пов'язані з виробництвом; торговельні (товарообмінні) операції, у т.ч. експортно-імпортні операції; операції з надання послуг (необхідність їх експертного дослідження може виникнути у розслідуванні фіктивного підприємництва й низки інших злочинів, передбачених ст. 205¹, 206, 206², 209 ККУ [13]);

експертиза операцій з розподілу та перерозподілу. Судово-експертному дослідженню підлягають операції з формування та розподілу капіталу, прибутку і доходів; операції, пов'язані з нарахуванням і сплатою податків, зборів; операції з оплати праці; операції з нарахування та сплати інших видів доходів (доходів від власності економічного суб'єкта, соціальні транс-

фертні виплати тощо). Експертне дослідження перерахованих операцій має значення у розслідуванні злочинів, передбачених ст.ст. 212, 212¹ ККУ [13];

експертиза фінансових операцій. Судово-експертному дослідженню підлягають операції, пов'язані з обігом дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (у розслідуванні правопорушень, передбачених ст. 162³, КУпАП [13]); кредитні; касові або операції з готівкою; операції з фінансовими зобов'язаннями; валютні операції (зокрема, у розслідуванні правопорушень, передбаченого ст.ст. 162-162² КУпАП [10]); з цінними паперами (ст.ст. 222, 222¹, 223¹, 223², 224 ККУ [13]).

Враховуючи, що судово-експертне дослідження є

одним із ключових питань в організації судово-економічної експертизи, актуальності набуває питання стосовно видів методів, які можуть застосовуватися судовим експертом-економістом.

Проведений аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що методичне забезпечення судово-економічної експертизи базується на поєднанні філософських, загальнонаукових, часткових та специфічних методів, розмежування яких представлено на рис. 2, розробленому на основі наукових досліджень вчених [1, с. 24; 5, с. 49-53, 158-163; 11, с. 183-189, 20, с. 22; 22].

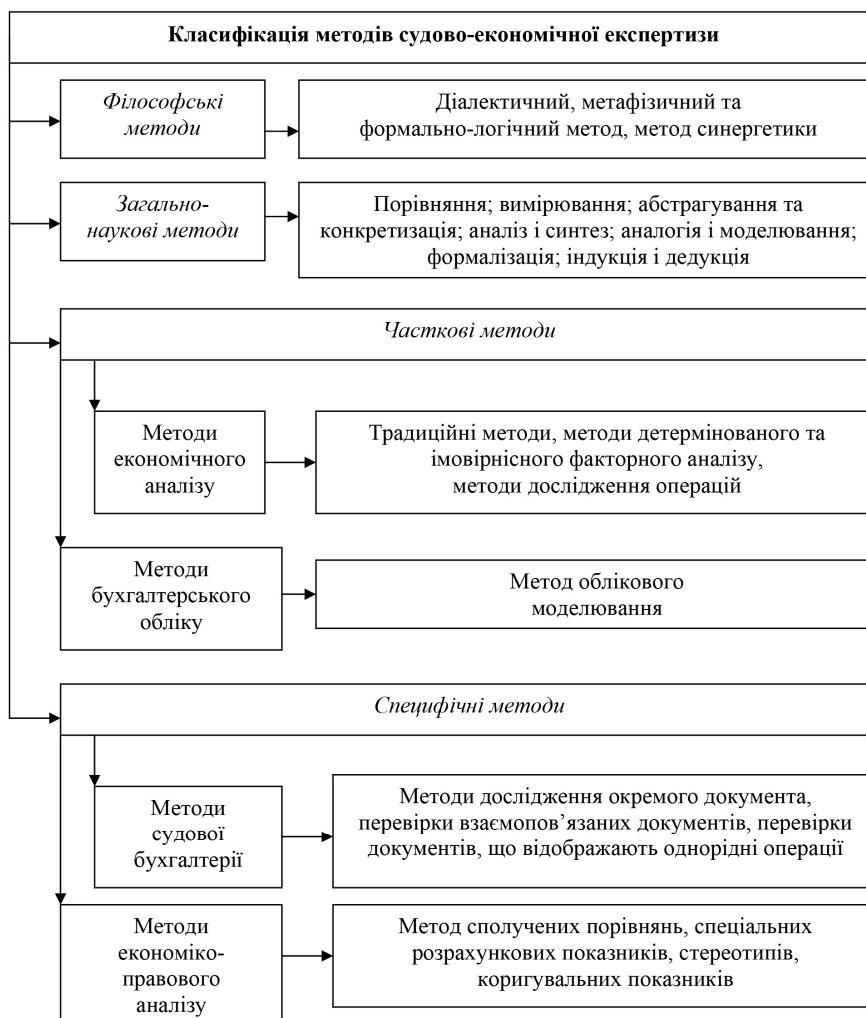

Рис. 2. Класифікація методів судово-економічної експертизи [запропоновано авторами]

До філософських методів автори відносять діалектичний, метафізичний, формально-логічний методи та метод синергетики.

Загальнонаукові методи є проміжною ланкою між філософськими та фундаментальними теоретико-методичними положеннями різних наук. Вони найчастіше використовуються для розпізнавання та виявлення ознак вчинення економічних правопорушень або злочинів.

Часткові методи судово-економічної експертизи включають базові методи інформаційно-аналітичних наук, зокрема методи бухгалтерського обліку та методи економічного аналізу.

До методів бухгалтерського обліку авторами віднесено метод облікового моделювання, який застосо-

вується судовим експертом-економістом у разі встановлення факту втрати або знищення облікових документів. Відновлення втрачених облікових документів досягається через побудову моделі, причому відновлюються не самі облікові документи, а відображені у них господарські операції. Інформація одержана за допомогою облікового моделювання, оцінюється на основі взаємопогоджуваності облікових документів стосовно тієї чи іншої форми бухгалтерського обліку. Методи економічного аналізу представлені формалізованими методами економічного аналізу, які побудовані на жорстко формалізованих аналітичних залежностях між показниками.

Дані методи залежно від використання математик-

ного апарату автори поділяють на кілька підвидів: традиційні методи – за їх допомогою здійснюється первинне аналітичне оброблення інформації: групування; порівняння; відносні, середні, модальні та медіанні показники; графічні; методи детермінованого факторного аналізу – використовуються, коли існує функціональна залежність між показниками: елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних різниць), інтегральні; логарифмічні; пропорційного поділу; балансів; методи імовірнісного факторного аналізу – використовуються для вивчення зв'язку, коли існує імовірнісна залежність між показниками: дисперсійний аналіз; кореляційний аналіз; регресійний аналіз; компонентний аналіз, методи дослідження операцій: математичне програмування, комбінаторний аналіз, статистичне моделювання, чисельні методи оптимізації.

Специфічні методи судово-економічної експертизи доцільно розподіляти на методи судової бухгалтерії та методи економіко-правового аналізу. До методів судової бухгалтерії, на думку авторів, слід віднести методи документальної перевірки, зокрема: методи дослідження окремого документа (формальна, нормативно-правова і арифметична перевірка); методи перевірки взаємопов'язаних документів (зустрічна перевірка і взаємний контроль документів), методи перевірки документів, що відображають однорідні операції (метод відновлення кількісно-сумового обліку, контрольне порівняння залишків). Використання відповідних методів документальної перевірки дає можливість судовим експертам-економістам встановити факти маскування злочинних дій, пов'язаних зі зниженням первинних облікових документів, внесених в документи підроблених записів.

Методи економіко-правового аналізу дають змогу виявляти деструктивні відхилення в економічній діяльності суб'єкта господарювання, зумовлені економічними правопорушеннями або злочинами, з допомогою спеціальних засобів і прийомів. До таких методів автори відносять: метод сполучених порівнянь – використовуються для порівняння взаємозалежних показників з метою виявлення негативного зв'язку, обумовленого шахрайством або іншим протиправним вчинком); метод спеціальних розрахункових показників – використовуються для встановлення розбіжностей між спеціальним розрахунковими і фактичними показниками, які свідчать про наявність правопорушення; метод стереотипів – застосовується для виявлення типових змін економічних показників, зумовлених конкретними способами вчинення правопорушення; метод коригуючих показників – використовуються для встановлення злочину шляхом зіставлення економічних показників, наявних у звітності, або спеціальних даних, із факторами навколишнього середовища, в якому функціонує підприємство.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення трактування категорії «судово-економічна експертиза» виокремлено її основні сутнісні ознаки та подано власне бачення цієї дефініції. Запропонована класифікація родів та видів судово-економічної експертизи може бути методичною основою під час проведення судово-експертних досліджень. Удосконалено класифікацію методів судово-

економічної експертизи, до яких віднесено: філософські, загальнонаукові, часткові та специфічні методи, які знаходяться між собою у тісному зв'язку.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р.Ф. Судово-бухгалтерська експертиза. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 246 с.
2. Вавілова В.В. Судова економічна експертиза: її види та можливості. Будні експерта. URL: <https://nise.com.ua/content/files/budni-experta-may.pdf>
3. Виноградова М.М., Нерсесян М.Г. Судебная экономическая экспертиза. Теория и практика судебной экспертизы. 2007. № 4 (8). С. 70-75.
4. Дікань Л.В., Понікаров В.Д., Кожушко О.В. Судово-економічна експертиза. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 221 с.
5. Дондик Н.Я., Дондик Г.П. Судова бухгалтерія. Київ: ЦУЛ, 2011. 208 с. С. 158-163.
6. Єрмоленко В.А. Сутність дефініції «судово-економічна експертиза». Управління ризиком. 2014. № 12. С. 42-43.
7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
8. Клименко Н.І. Щодо сутності корупції та антикорупційних судових експертиз. Віче. 2012. № 6. С. 15-17.
9. Клименко Н.І., Федчишина В.В. Судово-економічна експертиза: сучасний стан і актуальні питання. Криміналістичний вісник. 2016. № 1. С. 56-61.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0005.html.
11. Колісник О.П. Концептуальні підходи до формування методичного забезпечення судово-бухгалтерського експертизи. Вчені записки університету «КРОК». 2013. Вип. 3.3. С. 183-189.
12. Кривцова Т.О. Удосконалення правового забезпечення судово-економічної експертизи як форми економічного контролю. Бізнес Інформ. 2015. № 2. С. 48-53.
13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
14. Кулікова Н.Т. Взаємозв'язок понять факту та події у бухгалтерському обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 3 (24). С. 269-275.
15. Перезовова І.В. Економічна експертиза як специфічна галузь знань. Економіка: реалії часу. 2013. № 3. С. 97-105.
16. Податковий кодекс України від 23.12.2010 р. № 2856-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
17. Романів С.Р., Будник Л.А., Саченко С.І. Судово-економічна експертиза в Україні: її економічна сутність та кадрове забезпечення. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 23. С. 343-350.
18. Судебная бухгалтерия / А.М. Бандурка и др. Харьков: Титул, 2007. 232 с.
19. Стельмах Н.Є. Економіко-правова сутність судово-бухгалтерської експертизи в ринкових умовах господарювання. Облік і фінанси. 2014. № 4 (66). С. 64-68.
20. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз. Полтава: ПДАА, 2016. 430 с.
21. Федчишина В.В. Щодо окремих аспектів податкової експертизи. Фінансове право. 2016. № 1(35). С. 38-42.
22. Федчишина В.В. Методика судово-бухгалтерської експертизи: підходи до визначення. URL: <file:///C:/Users/Helen/Downloads/89459-190078-1-PB.pdf>.
23. Хомутенко О.В. Судова економічна експертиза як інструмент формування принципів забезпечення позитивних ефектів в економіці. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2015. Вип. 15. С. 306-312.
24. Швец В.С. Основи бухгалтерського обліку та судово-бухгалтерської експертизи. К.: Каравела, 2008. 240 с.

References.

1. Brukhanskyi R.F. *Forensic accounting expertise*. Ternopil: TNEU, 2010. 246 p. (in Ukrainian).
2. Vavilova V.V. *Forensic economic expertise: its types and opportunities*. *Weekday expert*. URL: <https://nise.com.ua/content/files/budni-experta-may.pdf> (in Ukrainian).
3. Vinogradova M.M., Nersesyan M.G. *Forensic economic expertise. The theory and practice of forensic examination*. 2007. № 4 (8). pp. 70-75. (in Russian).
4. Dikan L.V., Ponikarov V.D., Kozhushko O.V. *Forensic and economic expertise*. Kharkiv: KhNEU after S. Kuznets, 2017. 221 p. (in Ukrainian).
5. Dondyk N.Ya., Dondyk H.P. *Forensic accounting*. Kyiv: TsUL, 2011. 208 p. pp. 158-163. (in Ukrainian).
6. Yermolenko V.A. *The essence of the definition of "forensic and economic expertise"*. *Risk management*. 2014. № 12. pp. 42-43. (in Ukrainian).
7. *Instruction on the appointment and conduct of forensics and expert investigations* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. (in Ukrainian).
8. Klymenko N.I. *Concerning the essence of corruption and anticorruption judicial expertise*. *Viche*. 2012. № 6. pp. 15-17. (in Ukrainian).
9. Klymenko N.I., Fedchyshyna V.V. *Forensic and economic expertise: current state and current issues*. *Forensic Bulletin*. 2016. № 1. pp. 56-61. (in Ukrainian).
10. *Code of Ukraine on Administrative Offenses of December 7, 1984 № 8073-X*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0005.html. (in Ukrainian).
11. Kolesnyk O.P. *Conceptual approaches to formation of methodological support of forensic accounting*. *Academic notes from KROK University*. 2013. Issue 3.3. pp. 183-189. (in Ukrainian).
12. Krivtsova T.O. *Improving legal support for forensic expertise as a form of economic control*. *Business Inform*. 2015. № 2. pp. 48-53. (in Ukrainian).
13. *The Criminal Code of Ukraine dated 05.04.2001* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (in Ukrainian).
14. Kulikova N.T. *Relationship between concepts of fact and events in accounting*. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*. 2012. Issue 3 (24). pp. 269-275. (in Ukrainian).
15. Perevozova I.V. *Economic expertise as a specific field of knowledge*. *Economy: the realities of time*. 2013. № 3. pp. 97-105. (in Ukrainian).
16. *Tax Code of Ukraine dated 23.12.2010 № 2856-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (in Ukrainian).
17. Romaniv S.R., Budnyk L.A., Sachenko S.I. *Forensic and economic expertise in Ukraine: its economic nature and staffing*. *Market infrastructure*. 2018. Issue 23. pp. 343-350. (in Ukrainian).
18. *Forensic accounting / A.M. Bandurka et.al*. Kharkiv: Title, 2007. 232 p. (in Ukrainian).
19. Stelmakh N.Y. *Economic and legal essence of forensic accounting in market conditions of management*. *Accounting and Finances*. 2014. No. 4 (66). pp. 64-68. (in Ukrainian).
20. Tiutiumyk Yu.M., Dorohan-Pysarenko L.O., Tiutiumyk S.V. *Financial analysis*. Poltava: PDAA, 2016. 430 p. (in Ukrainian).
21. Fedchyshyna V.V. *Concerning certain aspects of tax examination*. *Finance's law*. 2016. № 1 (35). pp. 38-42. (in Ukrainian).
22. Fedchyshyna V.V. *Methods of forensic accounting: approaches to definition*. URL: <file:///C:/Users/Helen/Downloads/89459-190078-1-PB.pdf>. (in Ukrainian).
23. Khomutenko O.V. *Forensic economic expertise as a tool for forming the principles of ensuring positive effects in the economy. The theory and practice of forensics and forensics*. 2015. Issue 15. pp. 306-312. (in Ukrainian).
24. Shvets V.Y. *Fundamentals of accounting and forensic accounting*. Kyiv: Caravel, 2008. 240 p. (in Ukrainian).

**ОБНОВЛЕНА ІНСТРУКЦІЯ ПРО ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ ЄСВ:
ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ***Updated instruction on the procedure for accrual and payment of Single Social Payment: legal analysis*

З 21 серпня 2020 р. набрав чинності Наказ Міністерства фінансів України, яким внесено зміни до Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Зміни були внесені наказом Міністерства фінансів України від 10 червня 2020 р. № 283 (публікація в «Офіційному віснику України» № 65 від 21 серпня 2020 р.).

Які ж основні зміни передбачаються Інструкцією?**1. Встановлено пільговий порядок сплати ЄСВ для членів фермерських господарств**

Так, для платників, зазначених у пп. 6 п. 1 розд. II Інструкції, останнім періодом, за який необхідно обчислити та сплатити єдиний внесок, буде період з дня, наступного за днем закінчення попереднього звітного періоду до місяця, в якому платник втратив статус члена фермерського господарства, набув статусу особи, яка підлягає страхуванню на інших підставах, звільненого від сплати єдиного внеску. Єдиний внесок сплачується протягом 10 календарних днів після граничного строку подання звіту із зазначенням типу форми «ліквідаційна».

2. Можливість сплати ЄСВ за іншого з подружжя

Сплата ЄСВ за іншого з подружжя, який не працював під час перебування за кордоном за місцем довготермінового відрядження працівника дипломатичної служби, здійснюється з метою зарахування зазначеного періоду до страхового стажу іншого з подружжя.

Для платників, зазначених у пп. 7 п. 1 розд. II Інструкції, ЄСВ для непрацюючого іншого з подружжя працівника дипломатичної служби, який перебуває за кордоном за місцем довготермінового відрядження такого працівника, встановлюється в розмірі 22 % на суми мінімальної заробітної плати, затвердженої законом про Державний бюджет України на відповідний рік, що діє на день нарахування. Водночас сума ЄСВ не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску. У разі коли період, за який нараховується ЄСВ, становить менш як один календарний місяць, єдиний внесок розраховується у розмірі, пропорційному до кількості календарних днів місяця, за який сплачується такий внесок.

3. Ставка ЄСВ для працюючих осіб з інвалідністю

Так, внесено зміни, згідно з якими ФОП, в т.ч. й ті, які обрали спрощену систему оподаткування і в яких працюють особи з інвалідністю, застосовують ставку ЄСВ на загальнообов'язкове державне соціальне страхування 8,41 % для працюючих осіб з інвалідністю. Нагадаємо, що ця норма діє з 01.01.2019 р., але в Інструкцію раніше внесено не було.

4. Зняття з обліку ФОП

Інструкцією передбачено, що у разі зняття з об-

ліку ФОП, останнім періодом, за який необхідно нарахувати і сплатити ЄСВ, буде період з дня закінчення попереднього звітного періоду до місяця, в якому здійснено державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності включно.

5. Особливості сплати ЄСВ отримувачами додаткової фінансової підтримки

Вказано, що суб'єкти господарювання, які отримують додаткову фінансову підтримку відповідно до ст. 131 Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України", сплачують ЄСВ з урахуванням положень Порядку надання сімейним фермерським господарствам додаткової фінансової підтримки через механізм доплати на користь застрахованих осіб – членів / глави сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

6. Право бути платниками ЄСВ:

підприємствам, установам, організаціям, фізособам, які використовують найману працю, військовим частинам та органам, які виплачують грошове забезпечення, допомогу з тимчасової непрацездатності, допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами, допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства для осіб, які доглядають за дітьми, хворими на важкі перинатальні ураження нервової системи, важкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, важкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або дитина отримала важку травму, потребує трансплантації органу, потребує паліативної допомоги на належне пенсійне забезпечення, державну допомогу у разі, якщо такі діти не визнані в установленому порядку дітьми з інвалідністю.

7. Уточнений порядок стягнення заборгованості з платників

Так, у випадку, передбаченому абзацом другим п. 3 Розд. VI (дані документальних перевірок свідчать про донарахування ЄСВ органами доходів і зборів), вимога про сплату боргу (недоїмки) приймається відповідним органом доходів і зборів протягом 15 (раніше 10-ти) робочих днів з дня, що настає за днем вручення платнику акта перевірки, а за наявності заперечень платника єдиного внеску до акта перевірки приймається з урахуванням висновку про результати розгляду заперечень до акта перевірки.

А у випадках, передбачених абзацами третім та / або четвертим п. 3, вимога про сплату боргу (недоїмки) надсилається (вручається) платникам, зазначеним у пп. 1-7 п. 1 розд. II Інструкції, протягом 20 (раніше 10) робочих днів, що настають за календар-

ним місяцем, у якому виникла, зросла або частково зменшилась сума недоїмки зі сплати єдиного внеску (заборгованість зі сплати фінансових санкцій).

8. Інші зміни

У новій редакції викладено додаток 2 до Інструкції «Повідомлення-розрахунок», а також підкориговано ще кілька додатків. А саме:

у додатках 4-7 слово «МФО» виключено;

у додатках 6 та 7 слова «відповідному органі Казначейства» замінено словом «Казначействі»;

у додатках 11-18 слова «код банку» виключено.

До відома!

У зв'язку з останніми змінами до ЗУ «Про Державний бюджет України», з 1 вересня 2020 р. підвищується розмір мінімальної зарплати до 5 тис. грн. Таке підвищення розміру мінімальної зарплати вплине також на розмір ЄСВ, мінімальна ставка якого, відповідно до ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», встановлюється у розмірі 22% від мінімальної зарплати.

Так, з 1 вересня 2020 р. ЄСВ буде становити

1100 грн. на місяць (3300 грн за квартал).

Проте нещодавно, 20 серпня 2020 р., у Верховній раді зареєстрували законопроект № 3998 "Про внесення змін до деяких законів України щодо збільшення розміру мінімальної заробітної плати та з метою розширення соціально-економічних гарантій, наданих працівникам бюджетного сектору економіки, іншим найманим працівникам, малому та середньому бізнесу, у зв'язку з прийняттям Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2020 рік". Його авторами є народні депутати Ю. Тимошенко, М. Цимбалюк та ін.

Законопроектом пропонується дозволити ФОПам протягом дії карантинних обмежень сплачувати податки, виходячи з розміру МЗП, встановленого станом на 1 січня 2020 р. (тобто 4723 грн.).

Наразі законопроект надано до ознайомлення. У разі успішного прийняття цей Закон набере чинності з дня, наступного за днем його офіційного оприлюднення.

*Буркацька Ірина Григорівна,
юрисконсульт Аудиторської фірми "Аналітик"*

**ЗМІНИ ДО ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ПЛАТНИКІВ ПДВ:
ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ***Changes to the regulations on registration of Value-Added Tax payers: legal analysis*

21 серпня 2020 р. на офіційному порталі Державної податкової служби України було опубліковано Повідомлення про оприлюднення проекту Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість».

Проект розроблено з метою приведення наказу Мінфіну від 14.11.2014 р. № 1130 у відповідність до статей 183, 184 розділу V ПКУ із змінами, внесеними Законом № 466.

Мета Проєкту

Згідно **Аналізу регулятивного впливу** реалізація Проєкту повинна забезпечити:

по-перше, реєстрацію платниками ПДВ новостворених суб'єктів господарювання на підставі відповідних заяв або відомостей, отриманих контролюючими органами від державного реєстратора;

по-друге, єдиний спосіб подачі Заяви до контролюючого органу (як для обов'язкової, так і для добровільної реєстрації) засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги»;

по-третє, збільшення часу (на 10 календарних днів) для подання суб'єктом господарювання Заяви у разі добровільної реєстрації особи платником ПДВ, а також у разі переходу особи із спрощеної системи оподаткування, що не передбачає сплати податку на додану вартість, на сплату інших податків і зборів, встановлених Кодексом, або зміни платником єдиного податку третьої групи ставки єдиного податку у розмірі 5 % на ставку у розмірі 3 %;

по-четверте, скорочення переліку підстав, за яких платник ПДВ повинен подати Заяву для перереєстрації до контролюючого органу. Зокрема, перереєстрація у зв'язку зі зміною найменування (прізвища, імені та по-батькові) платника ПДВ, який включений до Єдиного державного реєстру, буде відбуватися без подання Заяви, а перереєстрація у разі зміни платником ПДВ свого місцезнаходження (місця проживання) не буде здійснюватися взагалі;

по-п'яте, автоматичне анулювання реєстрації платників ПДВ на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру про державну реєстрацію припинення юридичної особи (крім перетворення) або підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця або за даними реєстру платників єдиного податку про застосування суб'єктом господарювання спрощеної системи оподаткування, що не передбачає сплати податку на додану вартість.

Які ж основні зміни пропонуються у Проєкті?**Реєстрація платника ПДВ**

Відповідно до Проєкту суттєвих змін зазнають по-

ложення щодо реєстраційної зави. Так, змінами до п. 3.5 розд. V Положення виключається норма стосовно подання реєстраційної заяви платника ПДВ особисто фізичною особою або безпосередньо керівником або представником юридичної особи до контролюючого органу.

Відтепер будь-яка особа, яка підлягає обов'язковій реєстрації чи прийняла рішення про добровільну реєстрацію як платника ПДВ, подає до контролюючого органу за своїм місцезнаходженням (місцем проживання) реєстраційну заяву платника податку на додану вартість за формою № 1-ПДВ (далі – Заява) засобами електронного зв'язку в електронній формі. Іншого способу подачі Заяви не передбачено.

Водночас суб'єкти господарювання (новостворені) замість подання державному реєстратору Заяви про добровільну реєстрацію як додаток до заяви про державну реєстрацію, що подається для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, зможуть заявити про своє бажання добровільно зареєструватися як платник ПДВ під час державної реєстрації створення юридичної особи або державної реєстрації фізичної особи – підприємця. Відповідна заява або відомості передаватимуться до контролюючих органів у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Згідно зі змінами до п. 3.6 Положення, встановлюється новий строк для подачі Заяви у разі добровільної реєстрації особи платником ПДВ, а також у разі переходу особи із спрощеної системи оподаткування, що не передбачає сплати ПДВ, на сплату інших податків і зборів, встановлених Податковим кодексом України, або зміни платником єдиного податку третьої групи ставки єдиного податку у розмірі 5 % на ставку у розмірі 3 %, – не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку податкового періоду, з якого такі особи вважатимуться платниками ПДВ (замість 20 календарних днів до початку податкового періоду).

Перереєстрація платника ПДВ

Спрощено (скорочено) процедури перереєстрації платника ПДВ. Змінами до п. 4.1 розд. IV Положення, згідно з якими не передбачається перереєстрація у разі зміни суб'єктом господарювання місцезнаходження (місця проживання), а перереєстрація у зв'язку зі зміною найменування (крім перетворення) (прізвища, імені та по-батькові) платника ПДВ, який включений до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр), здійснюється контролюючим органом без подання Заяви на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру.

У зв'язку з цим у формі Заяви, встановленій до-

датком 1 до Положення, виключається розділ стосовно місцезнаходження (місця проживання) платника ПДВ, який на сьогодні заповнюється заявником під час перереєстрації.

Анулювання реєстрації платників ПДВ

Здійснюється автоматично анулювання реєстрації платників ПДВ на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру про припинення (ліквідацію) особи або на підставі даних реєстру платників єдиного податку про застосування особою спрощеної системи оподаткування, що не передбачає сплати ПДВ.

Водночас, якщо дату анулювання реєстрації платника ПДВ неможливо визначити автоматично на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру, контролюючий орган самостійно визначає таку дату та приймає самостійне рішення про анулювання реєстрації платника ПДВ (зміни до п. 5.6 розд. V Положення).

Інші зміни

Одночасно із такими основними змінами Проектом також пропонується:

1) встановити **правила листування контролюючих органів із суб'єктами господарювання** за результатами розгляду Заяв, поданих засобами електронного зв'язку в електронній формі, залежно від обраного суб'єктами господарювання способу взаємодії з контролюючими органами;

2) **виключити розділ VI Положення**, яким був встановлений порядок реєстрації платників ПДВ як суб'єктів спеціального режиму оподаткування, формування та ведення реєстру суб'єктів спеціального

режиму оподаткування, в якому містяться дані про реєстрацію сільськогосподарських підприємств, що до 01 січня 2017 р. застосовували спеціальний режим оподаткування відповідно до ст. 209 розд. V Кодексу, яка втратила чинність з 01 січня 2017 р. Відповідно дані з цього реєстру виключаються Проектом із переліку даних, що оприлюднюються на офіційному веб-порталі ДПС.

Відповідно до **Пояснювальної записки** запропоновані Проектом зміни мають спростити (скоротити) існуючі процедури реєстрації, перереєстрації, анулювання реєстрації платників ПДВ у контролюючих органах, не завдаючи додаткового тиску на платників податків.

Зазначається, що **зауваження та пропозиції** до проекту приймаються протягом місяця з дня його оприлюднення на адресу розробника поштово:

*Департамент електронних сервісів,
Державна податкова служба України,
Львівська площа, буд. 8, Київ, 04655,*

та електронну

oblik@tax.gov.ua,

а також на поштову адресу

*Державна регуляторна служба України
вул. Арсенальна, буд. 9/11.
м. Київ, 01011.*

Буркацька Ірина Григорівна,
юрисконсульт Аудиторської фірми "Аналітик"

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. **Значна (!) економія коштів** на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua